

"Zatrzymaj się zanim wyślesz"

- Grupa: starsze klasy szkoły podstawowej (11–15 lat)
- Tematy: rozpoznawanie manipulacji + fake newsów
- Czas: 20 minut
- Forma: praca w grupach 3–4 osoby

PRZEBIEG (krok po kroku)

- 1** Rozdaj grupom materiał roboczy. Daj czas na ciche przeczytanie. (2 min)
- 2** Grupy pracują nad pytaniami z materiału roboczego. (10 min)
- 3** Krótka runda – każda grupa przedstawia swoją decyzję i jedną technikę którą znalazła. (6 min)
- 4** Podsumowanie prowadzącego znajdziesz w kluczu na końcu tego materiału. (2 min)

CEL

Uczeń rozpoznaje techniki manipulacji w konkretnym materiale i podejmuje świadomą decyzję czy udostępnić dalej.

MATERIAŁY

Karta z materiałem roboczym (poniżej). Tablica do zapisania obserwacji. Opcjonalnie: smartfony.

MATERIAŁ ROBOCZY

W grupie klasowej pojawia się wiadomość z linkiem do krótkiego filmiku.

Na filmiku widać dyrektora/dyrektorkę Waszej szkoły. Mówi:

"Droscy uczniowie, informuję że od poniedziałku telefony są całkowicie zakazane na terenie szkoły. Kto przyniesie telefon, dostaje uwagę i wzywam jego rodziców do opłacenia specjalnego mandatu."

Pod filmikiem podpis: "Nagrało się przypadkiem na zebraniu. UDOSTĘPNIJCIE zanim usuną!! Wszyscy muszą wiedzieć!"

Filmik ma już 80 udostępnień. Głos i twarz wyglądają jak dyrektora/dyrektorki. Ale coś jest dziwne – usta poruszają się trochę nienaturalnie.

WASZE ZADANIE:

1. Jakie techniki manipulacji widzicie w podpisie?
2. Co jest podejrzane w samym filmiku?
3. Co robicie: wysyłacie dalej, ignorujecie, reagujecie? Dlaczego?

KLUCZ DO OMÓWIENIA

1 O CO CHODZI W TEJ AKTYWNOŚCI

Ta aktywność ćwiczy najważniejszy odruch w walce z dezinformacją: zatrzymanie się przed udostępnieniem. Uczeń ma rozpoznać manipulację w materiale który wygląda wiarygodnie i sam zdecydować co zrobić.

Materiał celowo łączy dwa zagrożenia: techniki manipulacji w tekście (podpis) i deepfake w obrazie (filmik).

To odzwierciedla realne środowisko: dezinformacja rzadko przychodzi w jednej formie.

2 CZEGO SZUKAMY – techniki manipulacji w podpisie

PILNOŚĆ - "zanim usuną"

Co robi: ma sprawić że uczeń działa szybciej niż myśli.

Dlaczego działa: presja czasu wyłącza refleksję.

Kontrargument: prawdziwe komunikaty szkolne nie znikają.

Dlaczego ten miałby zniknąć?

POTWIERDZENIE SPOŁECZNE - "80 udostępnień", "wszyscy muszą wiedzieć"

Co robi: sugeruje że skoro inni udostępnił, to musi być prawda.

Dlaczego działa: ufamy tłumowi - to skrót myślowy który dezinformacja wykorzystuje.

Kontrargument: 80 osób może udostępnić fałsz równie łatwo jak prawdę.

EMOCJA / SENSACJA - "nagrało się przypadkiem", wykrzykniki

Co robi: buduje poczucie tajemności i odkrycia.

Dlaczego działa: sensacja daje poczucie bycia "w obiegu".

Kontrargument: dlaczego dyrektor miałby nagrywać taki komunikat i puszczać "przypadkiem"?

3 CZEGO SZUKAMY - sygnały deepfake w filmiku

– Synchronizacja ust: klasyczny sygnał deepfake (wskazany w materiale jako naprowadzenie).

– Kontekst: czy dyrekcja komunikuje decyzje przypadkowym filmikiem, czy oficjalnym kanałem?

– Weryfikacja: gdzie oficjalne potwierdzenie - strona szkoły, dziennik, sekretariat?

NAJWAŻNIEJSZE PYTANIE do grupy:

"Czy ten filmik pochodzi z oficjalnego kanału szkoły, czy ktoś go po prostu wrzucił na grupę?"

To pytanie jest ważniejsze niż analiza techniczna. Nawet idealny deepfake przegrywa z pytaniem o źródło.

4 JAK PODSUMOWAĆ DECYZJĘ GRUPY

DOBRA DECYZJA: nie wysłać dalej + sprawdzić u źródła.

Jeśli "wysłać dalej": nie krytykuj. Zapytaj: co gdyby był fałszywy, a wy go rozpowszechnili? Kto ucierpi? (panika uczniów i rodziców, chaos, podważone zaufanie do szkoły.)

Jeśli "zareagować": pochwal, doprecyzuj JAK. Najlepsza reakcja: "Zanim to wyślecie dalej - sprawdziłem/am, szkoła nic takiego nie ogłaszała. Wygląda na podróbkę."

Spokojnie, oparte na sprawdzeniu, bez atakowania osoby która wrzuciła.

Jeśli "zignorować": bezpieczne, ale zapytaj: a co z innymi którzy mogą uwierzyć? Czy zignorowanie wystarczy?

5 ANTYCYPACJA TRUDNYCH REAKCJI UCZNIÓW

"Przecież telefonów i tak mogą zakazać, więc to może być prawda."

→ Możliwe - i dlatego dezinformacja jest skuteczna, bo brzmi prawdopodobnie. Ale prawdopodobne nie znaczy prawdziwe.

Sprawdzamy źródło, nie prawdopodobieństwo.

"Deepfake da się zrobić tak dobrze że i tak się nie pozna."

→ Zgoda. Dlatego nie polegamy tylko na analizie obrazu - polegamy na pytaniu o źródło. Idealny deepfake nie pojawi się na oficjalnym kanale szkoły.

"To po co się męczyć, skoro wszystko może być fałszywe?"

→ Cel nie jest taki żeby nikomu nie ufać - tylko żeby wiedzieć skąd pochodzi informacja.

Ufamy oficjalnym źródłom, nie przypadkowym filmikom.

6 PUENTA DO WYPOWIEDZENIA NA KONIEC

"Deepfake dyrektora to nie science fiction - takie filmiki już krążą po polskich szkołach."

Najważniejsze: zanim uwierzysz że ktoś coś powiedział, sprawdź czy powiedział to naprawdę i oficjalnie. Jeden telefon do sekretariatu kończy sprawę."

7 JEŚLI ZOSTAŁO WIĘCEJ CZASU

Dyskusja: dlaczego ktoś tworzy taki deepfake? (żart, chaos, test zasięgu, próba podpadnięcia dyrekcji). Wniosek: niezależnie od motywacji nadawcy, Twoja decyzja jest taka sama - nie rozpowszechniasz niesprawdzonego materiału.

Rozszerzenie: jak powstaje deepfake? Program AI uczy się twarzy i głosu z publicznych nagrań, potem generuje nowe. Im więcej kogoś widać w internecie, tym łatwiej zrobić jego deepfake - dlatego osoby publiczne są najbardziej narażone.